

Ігор Гук
доктор мед. наук,
професор,
іноземний член
НАН України,
професор Віденського
медичного університету,
м. Відень, Австрія

Зустріч поколінь: їх єдність і багатовимірність

Частина 1. ВІДЕНЬ

Відень відіграє дуже важливу роль в історії Європи, а може, й світу. У різдвяному виданні англійського журналу “The Economist” читаємо про Відень як про “city of the century” (“місто століття”). І дійсно, рідко бувало в історії людства, щоб одне місто приваблювало та народжувало стільки талантів!

Як відповідь на запитання “*Чи буде зустріч поколінь народжувати нове та сприяти таланту, а чи буде гальмувати?*” наведу фотографію площі Св. Михаїла в центрі Відня, де поряд із цісарськими зимовими палатами будівництва 1729 року було зведено в 1916 році новітню споруду Looshaus в стилі “югендстиль”.

Не кожна зустріч поколінь є плідною. У 1909 році єврейський банкір **Леопольд Гольдштейн** найняв австрійського архітектора **Адольфа Лооса** спорудити в центрі міста комерційний будинок на площі Св. Михаїла поруч із імператорським палацом. Коли молодий архітектор Адольф Лоос почав зводити новий будинок за своїми уявленнями, імператор **Франц Йосип I** відмовився входити в імператорський палац з боку Міхаельплатц, аби тільки не бачити сучасний будинок. Кажуть, він навіть став завішувати вікна, що виходять на “будинок без брів”. Але все ж цісар не заборонив будувати! Відень був на той час колыскою всіх європейських націй і культур.

Площа Св. Михаїла в центрі Відня

Пам'ятник українським козакам — захисникам Відня у 1683 р.

Яна Собеського проти Туреччини. За деякими даними близько 5 тисяч українських козаків (інші історики говорять про 15–20 тисяч) взяли участь у битві за “золоте яблуко” світу — місто Відень. Битва під Віднем 12 вересня 1683 року поклала край завойовницьким походам Османської імперії на християнську Європу.

Вдячні віденці 15 вересня 2003 р. на відзначення 320-ї річниці визволення Відня від османської облоги встановили пам'ятник запорізьким козакам.

Спокійно та достойно стоять три українські козаки на віденській Лисій горі (сьогодні віденці звуть її *Leopoldsberg*) з почуттям перемоги, яка понад 300 років тому врятувала Європу від мусульманської окупації.

Є у Відні пам'ятник і звитязному гетьманові України **Іванові Мазепі**. Чи був Іван Мазепа в австрійській столиці — невідомо. Але те, що популярні віденські газети ще на початку XVIII ст. писали про українського гетьмана, факт уже підтверджений. У Державному архіві зберігається лист І. Мазепи до тодішнього цісаря Франца-Йосифа I із проханням надати йому титул князя Священної Римської імперії. І дійсно, 1 вересня 1707 року за наказом цісаря гетьманові Іванові Мазепі було надано титул “Князя Св. Римської імперії”.

Пам'ятник Іванові Мазепі розташований на території культурно-інформаційного центру “Український дім” Посольства України в Австрії. Збудований на кошти українця **Маркіяна Припхана**.

Іван Мазепа вів дипломатичне листування з австрійським імператором Йосифом I, а **Пилип Орлик** — із **Августом II**. В обороні Відня від турецьких завойовників 1683 р. брали участь козаки, які входили до полку під орудою **Семена Гурка (Палія)**.

Пам'ятник Іванові Мазепі у Перхтольдсдорфі, Відень

А які в давнину були відносини між Віднем і Києвом, та чи й взагалі вони існували?

Ще на початку X ст. літописці наводять приклади торгівлі між Київською Руссю і містами Дунаю. Це був початок дружніх відносин між державами. Проте в період Середньовіччя разом з дружніми актами між державами відбувалися і дипломатичні суперечки та війни загарбницького й релігійного характеру.

Так, наприкінці XVI ст. розпочалася війна між християнською Австрією та Османською імперією. Важливу роль у цій війні відіграли козаки Запорізької Січі, які виступили разом із польсько-австрійсько-німецьким військом під проводом

Марія-Терезія Вальбурга Амалія Христина
(нім. *Maria-Theresia Walburga Amalia Christina*, 1717 — 1780).
Ерцгерцогиня Австрії, королева Угорщини з 1741 р.,
королева Богемії з 1740 р., королева Галичини й Володимирії
та імператриця Священної Римської імперії
(як дружина, а пізніше вдова Франца I Стефана
Лотаринзького, обраного імператором 1745 р.).
Засновниця династії Габсбург-Лотаринген.
Правління Марії-Терезії — епоха активних реформ.
Вона входить до числа представників династії,
що набули найбільшої популярності

Шотландський монастир Schottenstift у Відні

Почитаймо аннали про місто Відень, де зазначено, що в XII столітті монахи шотландського монастиря у Відні — католицького чоловічого монастиря Schottenstift, розташованого на площі Фреунг, — їхали в місто Київ, щоб супроводжувати німецькомовних бізнесменів (*Geschaeftsleute*). Тоді в столиці Київської імперії проживало набагато більше народу і місто Київ був єдиним цивілізованим центром на сході Європи!

Першу українську церкву поза межами України створено 5 жовтня 1775 року за наказом цісареві **Марії-Терезії** (1717–1780) в столиці австрійської імперії на вулиці Постгассе, де й сьогодні моляться українські парафіяни. І не лише церкву, а й монастирський семінар, де навчалися молоді монахи і таким чином несли українську літургію в Європу.

Церква Святої Великомучениці Варвари — це греко-католицький храм у Відні. 17 червня 1784 року там було засновано центральну парафію української Греко-Католицької Церкви в Австрії. У цьому храмі проводяться літургії у візантійському обряді греко-католиками різних національностей. Основною громадою є українська, але відправляються служби також і для інших, менш численних, громад: румунів, болгар, македонців, словаків, угорців та ін.

Українська церква Св. Великомучениці Варвари у Відні

Не можу не згадати про одну австрійську родину **Габсбургів**, яка мала значний вплив на історію України. Так, не всі Габсбурги були “патріотами України”! Але один із них — **Вільгельм фон Габсбург-Лотрінген** — заслуговує на нашу увагу. Військовий діяч, політик, дипломат, поет, ерцгерцог династії Габсбургів, полковник Легіону українських січових стрільців — це все про нього. Навчаючись в академії, Вільгельм почав серйозно цікавитися українською культурою — вивчав мову, читав книжки українських письменників і поетів, захоплювався творами **Івана Франка**, **Тараса Шевченка**, **Василя Стефаника** та інших. Зокрема, першою українською книгою, з якою він ознайомився, була “Історія України-Руси” **Михайла Грушевського**.

Моя бабуся казала мені, що життя складається з деталей. Ось одна подробиця про Вільгельма Габсбурга. 14-літній Вільгельм зайшов до графа **Чарториського**, який одружився з його сестрою, і сказав йому: “*Ти мене обдурив, ти казав мені, що немає української нації, мови, культури, я в твою хату більше не зайду!*” Сказав — і дотримав слова... З цієї малої деталі ми впізнаємо велику людину.

Вільгельм фон Габсбург, австрійський ерцгерцог, родич австрійського цісаря, обрав собі українську ідентичність і став легендарним полковником **Василем Вишиваним**, який боровся за незалежність України в часи Першої і Другої світових воєн. Затятий мрійник і романтик, Вільгельм потерпав від поразок у політиці. Натомість як полковник Василь Вишиваний залишив яскравий слід в українській національній історії, ставши одним із очільників-націєтворців. У 1918 році йому пропонували очолити Український уряд.

У 1921 році вийшов збірник його віршів “Минають дні” українською мовою під псевдонімом Василь Вишиваний. У 1930-х роках він контактував з лідерами ОУН **Євгеном Коновальцем** й **Андрієм Мірошником**.

Займався Вільгельм і бізнесом. Був власником лакофарбового заводу. Під час Другої світової війни жив у Відні. Як і всі Габсбурги, рішуче відмовився від співпраці з нацистами і перебував під наглядом гестапо. Після закінчення війни залишився в радянській зоні окупації Австрії. Сталінська розвідка вела за ним таємне стеження. У серпні 1947 року був арештований органами радянської держбезпеки й вивезений у Київ. 25 травня 1948 року Особлива нарада присудила його до 25 років ув’язнення в таборах. Помер від туберкульозу 18 серпня 1948 року в Лук’янівській в’язниці Києва. Реабілітований 28 грудня 1989 року.

Кому цікаво більше дізнатися про Вільгельма Габсбурга, рекомендую книжку англomовного історика **Тимоті Снайдера** “*Der König der Ukraine*” або українською “Червоний князь”.

Період Габсбургів був дуже корисним для україномовних мешканців Австро-Угорської імперії, а їх наприкінці XIX ст. нараховували до 13 %.

Вільгельм фон Габсбург-Лотрінген
(Василь Вишиваний)
(1895—1948)

Вільгельм фон Габсбург-Лотрінген
у Лук’янівській тюрмі, 1948 р.

Із вірша “До збруї!”

До збруї! До збруї, стрільці!
Товаришів рідних згадайте,
Що мріють про волю в холодній землі, —
Всі сили до бою з’єднайте!

...
До збруї! До збруї, стрільці!
І рідну країну спасайте!
Повстаньте, як вірні козацькі сини,
Героями в хату вертайте!

(В. Вишиваний,
зі збірки “Минають дні”, 1921 р.)

Австрійсько-німецький психіатр,
один зі засновників сексології
Ріхард фон Крафт-Ебінг
(1840—1902)

27 січня 1836 року у Львові народився **Леопольд Сахер-Масох**. Батько його, **Леопольд Сахер**, був начальником поліції Королівства Галичини, а мати, **Шарлотта Масох**, — дочкою ректора Львівського університету. Деякі дослідники твердять про її русинське (українське) походження.

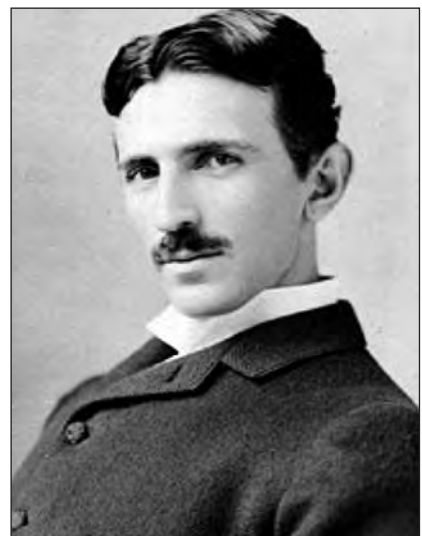
Леопольд став відомим письменником (книги “Венера в хутрі”, “Галицькі оповідання”, “Дон Жуан із Коломиї” та ін.). Леопольд у дитинстві був такий кволий, що надії на його видужання майже не було, тому його віддали на вигодування до української селянки з містечка Винники. З молоком годувальниці він всмоктав любов до землі свого народження, яка не покинула його до кінця життя. Згодом, уже будучи письменником, Сахер-Масох багато з почутого від годувальниці вплітав у канву своїх німецькомовних новел.

Австрійський письменник
Леопольд Сахер-Масох.
Писав також під псевдонімами
Шарлотте Аранд і **Зойи фон Роденбах**
(1836—1895)

Уже в дитинстві в Леопольда почала проявлятися схильність до садизму, що потім і зробило його знаменитим. Сахера-Масоха приваблювали ситуації жорстокості: йому подобалося дивитися на картини зі зображенням страт, а улюбленою читанкою були “Життя мучеників”. У 1886 році психіатр і невролог **Ріхард фон Крафт-Ебінг**, використавши українське прізвище Леопольда, увів нове поняття в психіатрії й сексопатології, пов’язане з порушеннями людської психіки, — масохізм.

Коли сербського винахідника і фізика **Нікола Тесла** в студентські роки почали непокоїти приступи психічної нестабільності, він вирішив шукати допомоги у відомого представника австрійської психіатричної школи професора Крафта-Ебінга. Професор уважно і терпляче вислухав страждаючого молодого Теслу і нарешті сказав таке своєму пацієнтові: “*Ти, молодий*

Винахідник і фізик
Нікола Тесла
(1856—1943)

чоловіче, дуже талановита людина, тобі я як психіатр не потрібен. Я пропоную тобі серйозно зайнятися спортом, щоб знайти баланс між тілом і душею і таким способом стабілізувати свою психіку”. Так описав Тесла у

своїх спогадах зустріч з одним з найкращих на той час психіатрів Австрії — основоположником сексології.

Сахер-Масох увійшов до історії літератури не лише як виразник масохізму. Для німців він відкрив народне життя Східної Європи. Сахер-Масох докладно вивчав мову та звичаї галичан. Найкращі новели з народного життя входять до його збірок “Галицькі оповідання”, “Єврейські оповідання”, “Польські єврейські оповідання”. Ці твори повні симпатії до простих людей Галичини.

Лев Сапогівський — відомий тогочасний галицький журналіст і літератор — так сказав про письменника: “*Сахер-Масох перший із чужинців звеличив наш народ з такою любов’ю, якої тяжко навіть межі нашими авторами знайти*”.

Пам’ятник Леопольдові Сахер-Масоху у Львові
біля кафе “Масох-кафе”

Австрійський і американський економіст, соціолог та історик економічної думки
Йозеф Шумпетер (1883—1950)

Австрійський економіст **Йозеф Шумпетер** (1883—1950) народився 1883 року в містечку Тржесть (Тріш) у Моравії. З 1893 р. навчався в закритому віденському ліцеї Терезіанум для дітей австрійської знаті, де здобув знання давньогрецької, латинської, англійської, французької та італійської мов. Від 1901 до 1906 року навчався на факультеті права та політичних наук Віденського університету.

Й. Шумпетер сформулював теорію інноваційного розвитку на основі узагальнення численних досліджень, проведених наприкінці XIX — на початку XX ст. У ній уперше вжито терміни “інновація”, “інноваційний процес” і висловлено гіпотезу про те, що інновації з’являються в економічній системі не рівномірно, а у вигляді більш-менш одночасно освоюваних поєднаних новацій — кластерів. Розробив теоретичні фундаменти сучасної ринкової економіки.

У 1909—1911 рр. Й. Шумпетер — професор Чернівецького університету. У 1919—1920 роках займав пост міністра фінансів Австрії.

Хочеться додати, що онук Й. Шумпетера постійно друкує ґрунтовні аналітичні статі (“The Shumpeter blog”) в англomовному журналі “The Economist”.

Меморіальна дошка Йозефові Шумпетеру на корпусі університету в Чернівцях, де він працював професором

Український хімік, біохімік, епідеміолог
Іван Горбачевський (1854—1942)

Іван Якович Горбачевський народився 5 травня 1854 року в с. Зарубинці Тернопільської області, Україна (тоді — Королівство Галичини та Володимирії, Австрійська імперія) у сім’ї священика.

Вивчав медицину у Віденському університеті (закінчив 1877 року, здобув ступінь доктора медицини). Під час навчання — голова студентського товариства “Січ” (1875—1877 роки).

У 1917—1918 рр. — перший етнічний українець — міністр охорони здоров’я Австро-Угорщини. З 1910 року — почесний президент Українського лікарського товариства. З 1919 року — професор Українського вільного університету Відня.

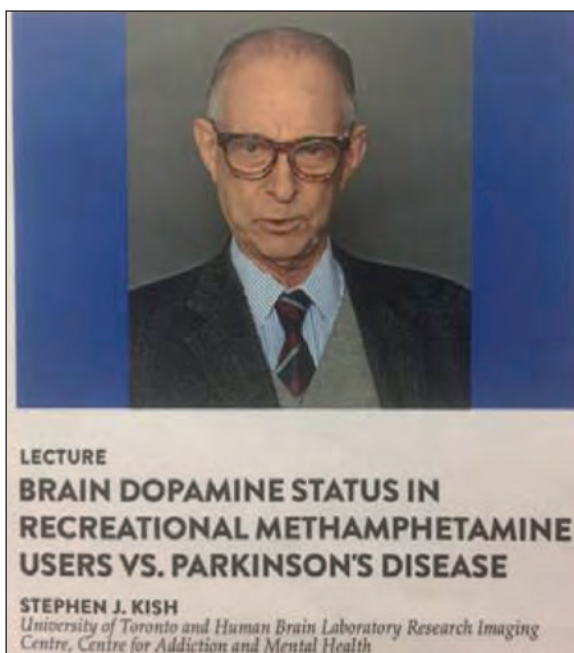
Перша ж наукова праця “Синтез сечової кислоти” (1882 р.) принесла Горбачевському наукове визнання та світову славу. Вперше у світі 28-літній українець синтезував сечову кислоту з гліцину, чого раніше не вдавалося нікому.

Пам’ятник українському хіміку, гігієністові та епідеміологу
Іванові Горбачевському в м. Тернополі

Іван Горбачевський став засновником міністерства і першим міністром здоров’я Австро-Угорщини.

Ба, навіть більше! Це міністерство, яке спеціалізувалося винятково на охороні здоров’я, стало першим у Європі й світі.

Австрійський і канадський медик українського походження **Олег Горникевич** (нар. 1926 р.) — біохімік, фармаколог, перший дослідник хвороби Паркінсона. Дійсний член НТШ, почесний доктор НАН України

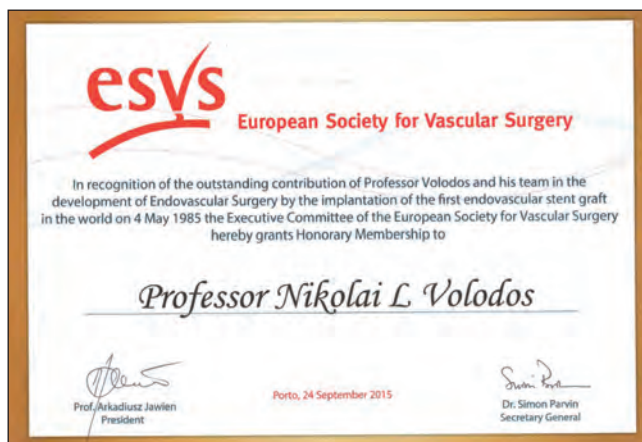
Австрійський біохімік, лауреат премії Вольфа з медицини **Олег Горникевич** народився 17 листопада 1926 р. в селі Сихів (тепер у складі м. Львова). У 1951 р. закінчив із відзнакою Віденський університет, здобув ступінь доктора медицини. Від 1953 до 1963 року обіймав посаду доцента, в 1964 році був викладачем фармакології в Університеті Відня. У 1968 році був призначений професором кафедри фармакології в Торонто, де викладав до 1976 року і до 1991 року продовжував працювати як запрошений професор.

У 1976 році Горникевич був призначений ординарним професором в Університеті Відня, де був членом Наукової ради Інституту біохімічної фармакології. Навіть після виходу на пенсію в 1995 році він до 1999 року залишався в Раді інституту.

Олег Горникевич працює в Центрі досліджень мозку в Медичному університеті Відня від моменту його створення в 2004 році. Від 1990 до 2006 року — голова Українського лікарського товариства Австрії. Олег Горникевич — дійсний член Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, академік Німецької АН “Леопольдіна” та Австрійської АН, почесний доктор НАН України й Університету в м. Кальярі (Італія).

Професор **М.Л. Володось** під час виступу на з'їзді Європейського товариства судинних хірургів. 23 вересня 2015 р.

Диплом **М.Л. Володося** — почесного члена Європейського товариства судинної хірургії від 24 вересня 2015 р.

Микола Леонтійович Володось (15 травня 1934 р. — 3 квітня 2016 р.) — український серцево-судинний хірург і вчений. Уперше у світі розробив і застосував на практиці стент-графти для внутрішньосудинного протезування аорти.

Харків'янин Микола Володось — один із найкращих судинних хірургів світу. За перше у світовій практиці створення стент-графта й використання його при лікуванні аневризми грудної аорти став лауреатом премії Бакулева в 2015 р. Був номінантом на Нобелівську премію від України 2014 р.

“Я не знав і взагалі не бачив людини, яка стільки б ночей і днів проводила біля своїх хворих. Він їх не тільки

лікував, він їх няньчив. Він лікував академіків, генералів, пастухів — всіх однаково”, — говорив професор Микола Голобородько про свого колегу Миколу Володося і називав його “народним лікарем”.

У 1994 році з Миколою Леонтійовичем я відвідав його центр у Харкові.

Експериментальні розробки, які він проводив разом зі своєю харківською командою, стали фундаментом сучасного ендоваскулярного методу лікування аневризми аорти. Під час 2-го конгресу українсько-австрійських судинних хірургів у Львові в 1991 році європейські хірурги мали нагоду почути особистий звіт Миколи Володося і побачити презентацію ангиограм після ендоваскулярного лікування аневризми торакальної аорти.

Остання моя зустріч з Миколою Володосем була в Києві 30 грудня 2015 року...

Пантелеймон Олександрович Куліш народився 7 серпня (26 липня) 1819 року в містечку Воронежі Чернігівської губернії. Був дитиною від другого шлюбу заможного хлібороба Олександра Андрійовича і дочки козацького сотника Катерини.

У 1845 році журнал “Современник” починає друкувати перші розділи його славетного роману “Чорна рада”. Через два роки Петербурзька Академія наук посилає П. Куліша у відрядження в Західну Європу для вивчення слов’янських мов, історії, культури та мистецтва, куди він вирушає зі своєю 18-літньою дружиною **Олександрою Михайлівною**, з якою побрався 22 січня 1847 року. Боярином на весіллі був співучий, дотепний, веселий друг Пантелеймона — **Тарас Шевченко**.

Важко назвати П. Куліша людиною компромісів, але його непохитна діяльність стосувалася основного — збереження самобутності українського народу, його духовних надбань, традицій, культури. Пристрасна натура письменника металася в постійних пошуках пристанища для тих високих устремлінь, що жили його і як людину, і як громадського діяча.

Що вразило мене у постаті Пантелеймона Куліша як людини — це те, що він відмовився від австрійського громадянства і повернувся в Україну, де спокійно доживав свої роки. А рішення таке прийняв, розчарувавшись у політичних напрямках австрійської влади, яка не сприяла зусиллям українського народу на території Галичини і Буковини. Це було принципове рішення політика і філософа.

Куліш познайомився у Відні з абсолювентом богословія і водночас фізиком та електротехніком **Іваном Пулюєм**. У співпраці з ним переклав Новий Заповіт з грецької (1871). Саме вони у Відні видали 1903 року український переклад Біблії.

Іван Пулюй 1865 року вступив до Греко-католицької духовної семінарії у Відні. У 1868 році разом з іншими українськими студентами-громадівцями заснував у Відні легальне студентське товариство “Січ”.

У 1876—1883 роках працює асистентом і приват-доцентом у Віденському університеті. З нагоди 100-літнього ювілею Німецької політехніки Пулюя відзначили орденом Залізної корони за його наукову та викладацьку працю (1906). Він отримав також Хрест ордена Франца-Йосифа і високий титул Радника двору (1910). У 1913 р. Івана Пулюя обирають почесним членом Віденського електротехнічного товариства.

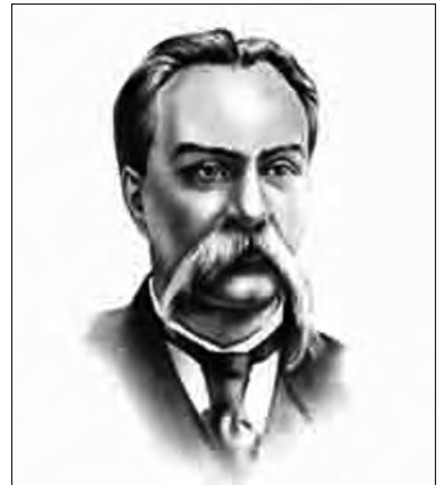
Андрей Шептицький — український релігійний діяч, Єпископ Української греко-католицької церкви, Митрополит Галицький та Архієпископ Львівський, Предстоятель Української греко-католицької церкви — належав до найстарішого шляхетного роду Галицької землі. Доктор права. Як Галицький митрополит був депутатом Віденського парламенту та Галицького сейму.

Підтримка Шептицьким Габсбурзької монархії в Першій світовій війні стала причиною його арешту й ув’язнення під час російської окупації (1914—1917 рр.). Підтримав створення Західноукраїнської Народної Республіки.

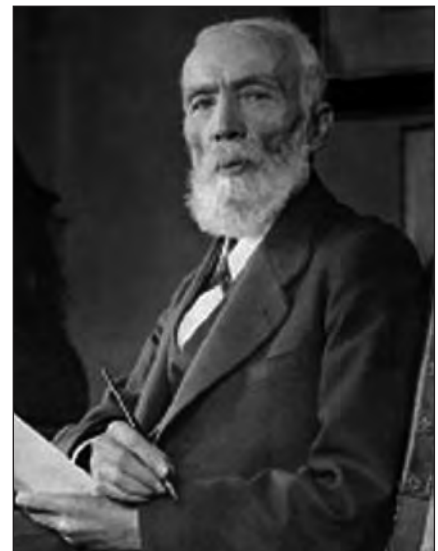
Розбудовував греко-католицьку церкву як в Україні, так і за кордоном. Андрей Шептицький надавав жертвну поміч євреям у найтрагічніший час Голокосту, зазнавав утиску большевиків.

Справжній “цар” українських душ і справжній пастир українського народу в складні роки жорстокої полонізації України за підтримки австрійського уряду.

За мудрі настанови й великі труди його називали *українським Мойсеєм*.

“Перворядна зірка” в українському письменстві **Панько Куліш** (1819—1897)

Український та австро-угорський фізик й організатор науки **Іван Пулюй** (1845—1918)

Митрополит **Андрей Шептицький** (1865—1944)

**Голова Центральної Ради України в 1917 р.
Михайло Грушевський
(1866—1934)**

Михайло Грушевський народився 29 вересня 1866 р. в Холмі (Польща, нині — Хелм). Його батько був учителем греко-католицької гімназії. Юнацькі роки провів на Кавказі, де навчався в Тифліській гімназії.

У 1894 році у Львівському університеті була відкрита кафедра загальної історії зі спеціальним оглядом історії Східної Європи, яку й зайняв Грушевський. Почав працювати над своєю головною працею — 8-томною “Історією України-Руси”. 28 листопада 1914 р. Грушевського заарештували за звинуваченням у австрофільстві, шпигунстві та причетності до створення Легіону Українських січових стрільців.

У 1917 році, коли в Києві створили Центральну Раду, Грушевського заочно обрали її головою і 14 березня він прибув зі Львова до Києва. Як голова Центральної Ради Грушевський вів перемовини з Тимчасовим урядом Росії про надання Україні автономії. 7 (20) листопада 1917 року під головуванням Грушевського III Універсалом було проголошено Українську Народну Республіку.

У березні 1919 року Грушевський змушений був емігрувати до Чехословаччини. Жив у Празі, потім у Відні як представник закордонної делегації УПСР. Розгорнув широку публіцистичну й наукову діяльність. Перебуваючи в еміграції, Михайло Сергійович мешкав із сім'єю то в Празі, то у Відні, то в Женеві. У цей час Грушевський редагував часопис “Борітеся — поборете!”. Оселившись 1922 року в Бадені під Віднем, Грушевський працював лише над “Історією української літератури” (написав чотири томи). У 1929 році Михайло Грушевський був обраний дійсним членом АН СРСР. Від 1931 року змушений був жити в Москві. 23 березня 1931 Грушевського заарештували як “керівника Українського націоналістичного центру”, вигаданого чекістами. Помер Михайло Сергійович раптово, 25 листопада 1934 року, у Кисловодську.

З особливо душевним піднесенням я згадую велетня української літератури *Івана Франка*. Може, ще й через те, що я, як і Іван Якович, також прийняв рішення їхати у Відень — столицю Австрії (колишню імперську). Лише одна різниця — я зміг закінчити медстудії та їхав у Відень уже лікарем, а Франко студентом тікав від польської поліції зі Львова, яка хотіла арештувати його за політичні переконання. Франко їхав у Відень, щоб закінчити останні два семестри германістики вже у Віденському університеті.

У Відні пані *Марія Граш-Наконечна* розповіла мені про своє знайомство з Іваном Франком, коли була ще молодою студенткою факультету германістики. Від неї я отримав у подарунок неоціненний скарб — оригінальне видання збірки “Зів'яле листя” (Львів, 1900 р.). Ця збірка супроводжує мене всі роки у віденському космосі. Кожна людина, котра живе і творить у “city of the century” (так називають Відень англومовні журналісти), зрозуміє мій захват Іваном Франком і вдячність віденцям за пам'ять про нього.

**Видатний український письменник
і громадський діяч Іван Франко (1856—1916)**

Франко у Відні

На Північному вокзалі зранку зауважили незнайомця — середнього зросту чоловіка у чорному елгантному плащі, при капелюсі й краватці, з великими валізами в руках. До Відня приїхав Іван Франко. Основною метою його приїзду до Відня був університет — один з найпотужніших наукових центрів Європи. Позаяк зі Львівського університету, який тепер названо на честь Івана Франка, студента Івана Франка вигнали, і всі дороги наукової кар'єри там йому були перекриті. Через “соціалістичний процес” австрійської бюрократії Франкові не дали закінчити університет.

Уже після приїзду до Віденського університету узгодили тему його докторської дисертації — “Варлаам і Йоасаф”. Франко бачив у доктораті ще й інші перспективи: “Докторат був важливий для мене хоч тим, що він дає права політичні”.

Начитавшись різних книжок, на одному з іспитів Франко згадав про так звану “золоту та срібну латину”. А це було якраз темою докторської дисертації професора, що приймав іспит. Той, звичайно, почав його випитувати. Франко згадував потім: “*Було соромно, але якось викрутився*”. Вступив.

У травні 1893 року був призначений захист дисертації. Франко пише до своєї дружини: “*Не хотів я писати тобі, поки не скінчу своєї роботи, та отсе, Богу дякувати, скінчив і віддаю нині*”. Відбулося. Захистив. Блискуче.

Після свого докторату Франко ще не раз бував у Відні: у 1895, 1896, 1898, 1900, 1902 роках. Востаннє Франко побував у Відні навесні 1909 року проїздом до курортного містечка Ловрань на побережжі Адріатичного моря. Хворий письменник намагався вилікуватись від невиліковного на той час паралічу рук. Тим же шляхом, знесилений хворобою, у супроводі спішно викликаного зі Львова сина Андрія, повертався він додому — через Відень. [Джерело: газета “День” 28 липня, 2013 р. — Шляхами Франка у Відні].

У Відні є дві меморіальні дошки на честь Івана Франка, а також погруддя роботи львівського скульптора *Любомира Яремчука*, встановлене у 1999 році праворуч церкви Святої Великомучениці Варвари.

Модест Омелянович Менцинський (29 квітня 1875, Великі Новосілки — 11 грудня 1935, Стокгольм). Менцинські походили з давнього лемківського роду з села Мацина (Менцина) у Бескидах. Від батька отримав основи нотної грамоти. Здобув вокальну освіту у консерваторії, у педагога з вокалу *Валерія Висоцького*, ученицею якого була і *Соломія Крушельницька*. У Менцинського був унікальної природи голос — міцний тенор, не просто драматичного, а й героїчного звучання з баритональним відтінком.

18 квітня 1901 року відбувся його дебют на сцені Франкфуртської опери. Модеста запрошували най-

Модест Менцинський (1875—1935) у ролі Йонтека в опері “Галька” Станіслава Монюшка

Пам’ятник Іванові Франку у Відні

кращі театри Європи. Він співав у Берліні, Мюнхені, Відні, Празі, Лондоні. У Відні у 1902 р. на концерті, присвяченому пам’яті *Тараса Григоровича Шевченка*, Модест Омелянович виконав пісню, що потім увійшла в його постійний український репертуар.

Менцинський, як невтомний популяризатор української музичної культури за кордоном, постійно виконував твори українських композиторів...

З моїм другом, заступником директора Віденського оперного театру, паном *Губертом Дейчом*, я вивчав в архівах театру діяльність українського оперного співака-тенора Модеста Менцинського у Віденському оперному театрі. Пригадую, як у дитинстві моя бабуся *Леонтина*, повернувшись із Сибіру, розповідала нам — маленьким онукам — про талановитого Модеста Менцинського, який “поїхав у імперський Відень і став відомим оперним співаком”. Не можу по правді сказати, які думки тоді роїлися у мене на підкірці і чи мріяв я їхати у Відень та стати відомим співаком або хірургом. Не можу цього сьогодні сказати. Моя друга бабуся *Параскевія* теж багато чого розказувала про Відень і про цісаря Франца Йосифа. І дідусь *Олександр*, який воював на італійському фронті “за цісаря”, розказував про Відень нам — молодим онукам.

Чи мало все це вплив на моє рішення стати хірургом Віденського університету? Відповідь на це запитання залишаю фахівцям, які вивчають глибину людської психіки і вплив на неї побутових думок-мрій! Фактом стало одне, що я після закінчення мед-студії в Гданську, куди була переселена наша сім’я, прийняв рішення працювати у Віденському університеті. У той час (а це був 1975 рік) це виглядало так, як зібратися полетіти на Місяць “кукурузником”, тобто це ні теоретично, ні практично не було можливим.

Але ці рядки я все ж пишу у Відні, де пройшов своє професійне й академічне життя. Як це вдалося — потрібна окрема стаття. Та й то не знаю, чи спроможний буду пояснити секрети свого успіху, чи зможу лишень розказати подробиці, як усе це відбулося в моєму житті. ■

ЗУСТРІЧ ПОКОЛІНЬ:

Частина 2. 1990-ті роки.

СЕРЕД УКРАЇНСЬКИХ ДРУЗІВ

Ось такими ми були з Ярославом Яцківим, коли познайомилися у Відні в 1991 році! Коли тоді в мою хату на вулиці Стадіонгассе зайшла незнайома мені людина, я не мислив собі, що це початок нового для мене українського життя.

До того часу воно було здебільшого віртуальним. З другом Богданом ми читали твори українських поетів. Я був у захваті від *Віталія Коротича*. На Хрещатику, перед будинком № 19, ще багато років після війни росло дерево — єдине повоєнне дерево на всю вулицю... Ми захоплювалися талантами, і байдуже, яка була тема:

чи то дерево, чи *Коцюбинський, Шевченко, Гоголь, Франко, Рильський, Крушельницька, Архипенко, Довженко*. Один український твір запав у пам'ять — це "Емігрант". Ми з Богданом на той час не знали живої України, ми лише мріяли про неї, не могли собі її уявити, бо ми були ... емігранти!! І тут раптом заходить у мою квартиру незнайома людина і каже мені: *"Якщо ви українець, то ми будемо спілкуватись і працювати разом, а якщо ні — то я залишаю вас і ніколи більше не повернуся"*.

І так почалося моє мандрування рідною для мене Україною...

Одна з перших моїх фотографій над берегом Дніпра в Києві...

І. Гук і Я. Яцків по дорозі на рідну землю Ярослава Яцківа

Пам'ятна мені зустріч українців за кордоном у Вісбадені (Німеччина) у 1984 році. Мені в житті таланти, я вже про це згадував. Так, наприкінці 1970-х років я познайомився з дуже відомою українською родиною — **Володимиром і Ганною Колесниками**. Це був скандал тоді на весь Радянський Союз і на весь світ: директор Київського оперного театру із сім'єю залишив назавжди Радянську Україну! Тоді казали: “Вони втекли”.

Хочу розказати, як я познайомився з **С. Турчаком, Г. Циполою і А. Солов'яненком**. У 1984 р. Київський оперний театр уперше за своє існування приїхав на гастролі у Вісбаден. Володимир Колесник прилетів із Торонто у Відень, і ми разом поїхали у Вісбаден. Він мене лише попередив, що там будуть кагебісти і що у них є завдання не допустити зустрічей з його попередніми співпрацівниками. Та якимось дивом Володимир Колесник усе ж зустрівся з **П. Майбородою, С. Турчаком, Є. Мірошниченко** та іншими колегами.

Ігор Гук та Євгенія Мірошниченко
з солістками Київського оперного театру.
Вісбаден, Німеччина, 1984 р.

Кагебісти шаленіли і не могли зрозуміти, хто організовує ці нічні зустрічі. Пройде час — і я напишу спогади, а сьогодні як доказ нашої поїздки у Вісбаден покажу деякі фотографії зі Стефаном Турчаком, Гізелою Циполою, Анатолієм Солов'яненком, Євгенією Мірошниченко та “групою підтримки” їхніх гастролей.

У 1992 році я мав пам'ятну поїздку разом із тодішнім міністром внутрішніх справ України **А.В. Василюшиним**, з яким завітали до хати Гоголя та мали нагоду насолоджуватися полтавськими галушками.

А яким був би радісним для Івана Франка 1997-й рік! Разом із **Ярославом Яцківим і Юліанною Бестерс-Дільгер** ми добилися відкриття факультету українсь-

Видатні українські митці —
Стефан Турчак, Гізела Ципола, Ганна Наконечна,
Анатолій Солов'яненко.
Вісбаден, Німеччина, 1984 р.
Фото Ігоря Гука

... а тут Ігор Іванович потрапив до “групи підтримки”
гастролей Київського оперного театру.
Вони ж не розуміли, яку працю я виконував для **В. Колесника**
і працівників театру. Вісбаден, Німеччина, 1984 р.

тики при Віденському університеті. Це перший німецькомовний університет з факультетом україністики в Європі. Перші педагоги приїхали читати лекції з України. Вперше німецькомовні студенти (і зарубіжні також) мали нагоду вивчати українську культуру.

Сьогодні багато відомих письменників України були гостями факультету україністики Віденського університету. Можу назвати **С. Жадана, О. Забужко, Ю. Андруховича**.

Надзвичайно цікавою подією австрійсько-українських відносин на початку 1990-х років стала вистава за п'єсою І. Франка “Украдене щастя” на Віденській сцені.

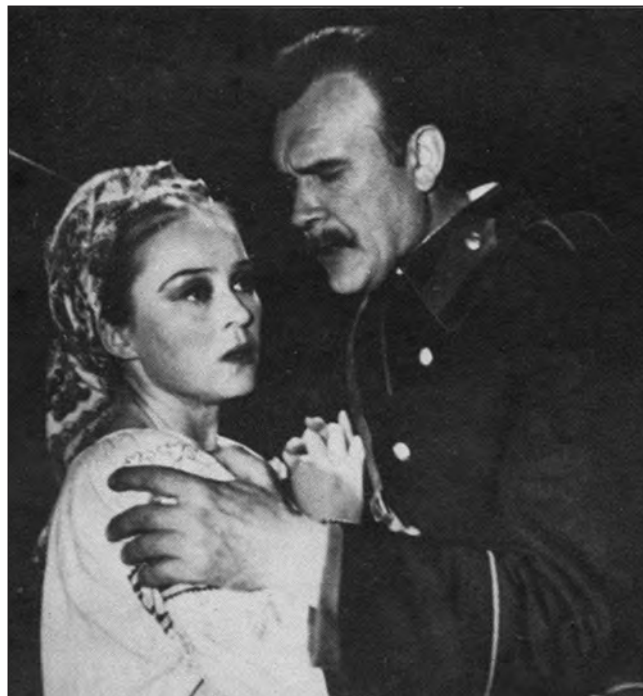
Президент Австрії д-р К. Вальдгайм слухає привітання професора Б.Т. Білінського під час Першого конгресу українсько-австрійських хірургів у палаці імператриці Марії-Терезії

Ігор Гук і Олександр Мосіук (у центрі), який у 1991—1992 рр. виконував обов'язки голови Київської міської ради та виконкому Київської міської ради, із мером міста Відень паном Г. Цільк

Відкриття у Віденському університеті пам'ятної дошки Іванові Франку. Зліва направо: І. Гук, М. Припхан, студент Віденського університету, Я. Яцків, В. Степова, А. Пшивий. 29 жовтня 1993 р.

Видатні майстри сцени,
Народні артисти України Віталій Розстальний і Лариса Хоралець (міністр культури України в 1991—1992 рр.) у ролях Михайла й Анни у соціально-психологічній виставі “Украдене щастя” Київського академічного українського драматичного театру ім. І. Франка

У 1995 році д-р Е. Бусек отримав звання почесного доктора Чернівецького університету. На фото: так ми гуляли на сцені Чернівецького театру, побудованому австрійськими архітекторами у 1900 році

У тій виставі сама пані міністр *Лариса Хоралець* грала головну роль. Тодішній міністр науки Австрії д-р *Е. Бусек* був дуже вражений талантом українського міністра.

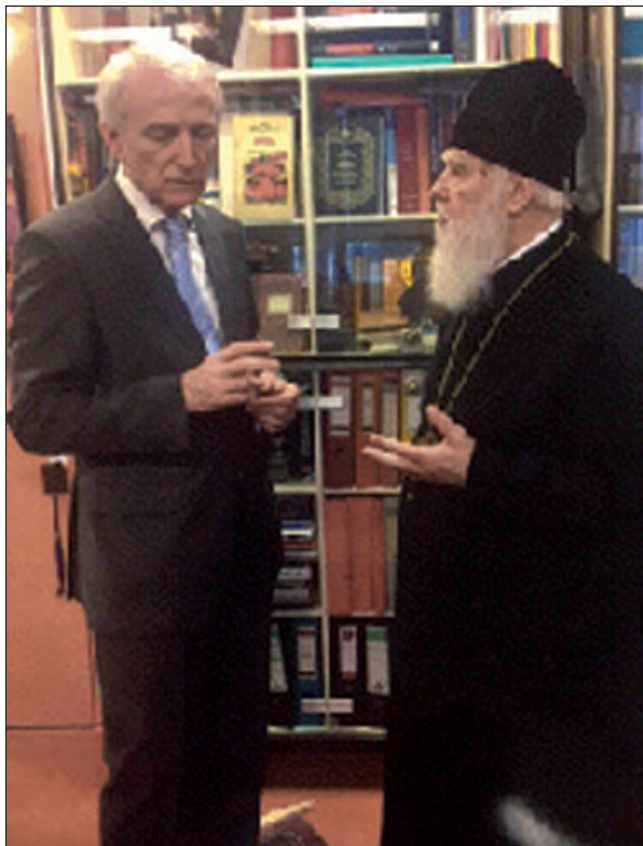
А коли тодішній міністр закордонних справ України *А.М. Зленко*, з яким я познайомився у 1991 році, запросив мене до складу української делегації в Емірати, — це була для мене велика честь. Тоді я побачив українського політика на міжнародній сцені. Приємно було познайомитись і потиснути руку *Коліну Пауелу* в Дубаї, де він прочитав цікаву лекцію.

К. Пауелл, А. Зленко, І. Гук. ОАЕ, 2006 р.

З родиною *Георгія Кірпи* доля зв'язала мене вже у Відні, хоча з *Жанною Кірпою* (його дружиною) Ярослав Яцків познайомив мене в Києві. Я завжди казав, що не зустрічав другої жінки в Україні, котра знала б усі українські пісні і ще так гарно їх співала. Жанно Ігорівно, за це Вам велика подяка і глибокий уклін!

Я вже згадував, що мене у житті Господь упродовжує і дав мені нагоду познайомитись і подружити з Патріархом *Філаретом*. Сьогодні жодна моя поїздка в Київ не проходить без зустрічі з ним і багатогодинних наших розмов, які надихають мене Божим словом...

У дружній бесіді з Патріархом Київським і всієї Руси-України — Його Святістю Філаретом

Ярослав Яцків, Ігор Гук,
міністр вищої освіти і наукових досліджень ОАЕ
шейх Нахайян бін Мубарак Аль Нахайян.
Дубаї, ОАЕ, 2007 р.

Ось так я трохи розслабився і нагадав собі дещо зі свого “українського життя”.

Але повірте мені, мої читачі, це лише скромні фрагменти тих подій, які пройшли до мого 65-річчя. Тож чекатимемо наступного ювілею. ■

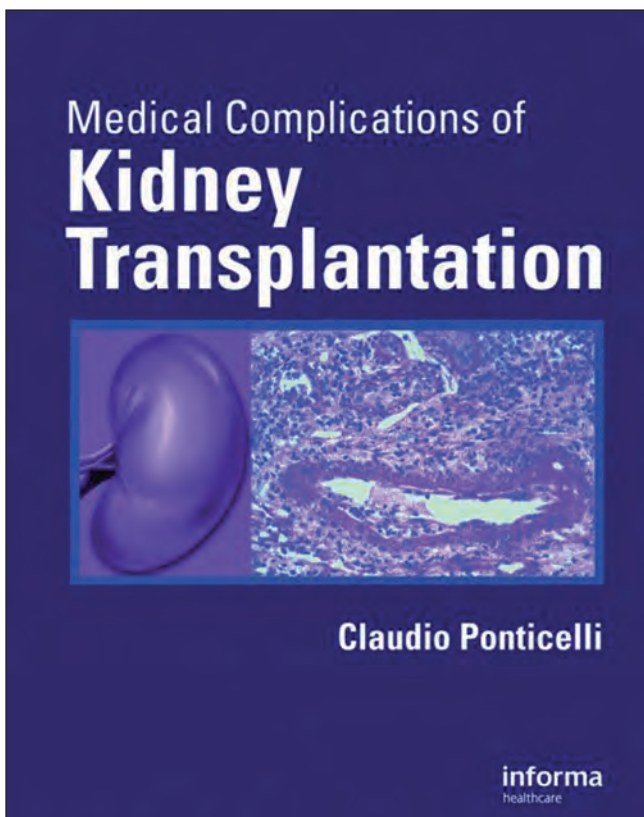
З Богом,
Ваш Ігор Іванович Гук

ЗУСТРІЧ ПОКОЛІНЬ: їх єдність і багатовимірність

Частина 3.

СЕРЕД ТРАНСПЛАНТОЛОГІВ

У стандартному англомовному підручнику про пересадку нирки у людини професором Оксфордського університету **П. Морісса** читаємо: “трансплантація нирки сьогодні — це визнане лікування кінцевої недостатності ниркових захворювань”; “перша експериментальна пересадка нирки була виконана у Відні доктором **Е. Ульманом** у 1902 році, **А. Каррель** — у 1905 році в США”; “перша пересадка нирки у людини проведена в Україні хірургом **Ю.Ю. Вороним** у 1933 році”. Невипадково європейські хірурги-трансплантологи з гордістю згадують цю дату на своїх конгресах, — ми бачимо це й на постері про 14-й Конгрес Австрійського товариства з трансплантації в жовтні 2000 року.

У підручнику проф. Морріса згадується про те, що **Ю. Вороний** був хірургом із великим досвідом і до 1949 року провів шість трансплантацій нирок у людини. Його науковий звіт був надрукований в іспанському журналі “El Siglo Med.” за 1936 рік. Тут теж згадується, що **Ю. Вороний** навчався у відомого київського хірурга професора **В.М. Шамова** і у нього набув досвіду з питань серологічних переливань крові, на той час у початковій стадії. У 1933 році він провів пересадку нирки від пацієнта з групою крові “В” пацієнту з групою крові “0”, який постраждав після отруєння ртуттю.

У ХХ столітті ці фантастичні традиції продовжуються в хірургічній клініці Віденського медичного університету. Вже на початку 1970-х років професори **Боемір** і **Фуксір** зробили першу спробу пересадки печінки у людини. Остаточо, починаючи з 1983 року,

Український хірург, доктор медичних наук, професор Ю.Ю. Вороний (1895—1961), який здійснив першу у світі операцію з пересадки органу у людини

Трансплантація органів в світі *Weltweite Organtransplantationen*

Нирка/NierenTX	> 770 000
Vienna - Відень(1964)	> 5500
Печінка/LeberTX	> 120 000
Vienna-Відень 1972/82!	> 1000
Серце/HerzTX	> 110 000
HerzLungenTX	> 15 000
LungenTX	> 11000
DarmTX	> 550
NierenPancreasTX	> 10 000
Zunge (Язик) Відень	> 1

після підключення циклоспорину як ліків, що дозволяють контролювати відторгнення, у нашому університеті почалася успішна програма з пересадки печінки у людини.

Деякі цифри на цій схемі характеризують стан трансплантації органів на сьогодні в світі взагалі і у віденській клініці зокрема. Я хочу нагадати, що наш віденський трансплантаційний центр був першим на європейському континенті, який успішно став здійснювати пересадку печінки у людини. І тут мені теж пощастило, тому що я був включений у цю програму

з першої трансплантації печінки. Моїми вчителями були професори *Й. Фуновіч, Ф. Піза, А. Фріч*. Я сам провів понад тисячу пересадок органів, а першу пересадку печінки виконав у 1987 році.

Коли на початку 1990-х років український запорізький хірург-трансплантолог *О. Никоненко* зі своєю командою відвідав наш хірургічний центр, у нас накопичився неймовірно багатий досвід — понад сотні пересадок печінки. Три тижні 24/7 (тобто 24 години на добу і сім днів на тиждень) працювали наші запорізькі колеги з нами у Відні і після повернення до Запоріжжя успішно провели 1994 року першу пересадку печінки в Україні.

Пригадую, як я подружився з легендою української хірургії *Олександром Шалімовим*, котрий не раз відвідував наш центр. З якими заздощами на душі він спостерігав за нашою успішною програмою з трансплантації печінки! В особистих розмовах, які

Професор Йозеф Фуновіч, мій вчитель, та його асистентка

Ігор Гук на початку свого шляху служіння на благо громадського здоров'я

MEDIZINISCHE UNIVERSITÄT WIEN

Intracellular cyclophilin A in human abdominal aortic aneurysm wall is influenced by simvastatin.

A. Piechota-Polanczyk^a, S. Demyanets^b, M. Mittlboeck^c, C. Domenig^d, C. Neumayer^d, J. Wojta^e, J. Nanobachvili^f, O. Nykonenko^g, I. Huk^g

^aDepartment of Cardiovascular Physiology, Chair of Clinical and Experimental Physiology, Medical University of Lodz, Poland.
^bDepartment of Internal Medicine II, Division of Cardiology, ^cCenter for Medical Statistics, Informatics, and Intelligent Systems, ^dDepartment of Vascular Surgery, ^eMedical University of Vienna, Vienna, Austria
^fZaporizhzhia Medical Academy of Postgraduate Education, Zaporizhzhia, Ukraine

BACKGROUND

Abdominal Aortic Aneurysm (AAA) is considered as a dilatative form of atherosclerosis that is critically connected with inflammation, oxidative and degradation of cellular matrix (1). It is hypothesized that cyclophilin A (CyPA), a cyclosporine A binding protein, influence AAA formation. ERK1/2 and NF- κ B signaling pathways. Recently we reported that simvastatin, an HMG-CoA reductase inhibitor, exhibits anti-inflammatory and antioxidative role in human AAA tissue (2). While Satho et al. (2009) suggested that statins can decrease CyPA formation in smooth muscle. However, the role and mechanism statins influence on CyPA overexpression in AAA is unknown.

AIMS

- 1) to determine whether human AAA tissue expresses Cyclophilin A and EMMPRIN gene.
- 2) to investigate whether simvastatin treatment influences Cyclophilin A intracellular concentration.
- 3) to verify if the ERK1/2 and NF- κ B signaling

	Non-statin Patients (n=15)	Simvastatin Patients (n=30)	P
Age (years), median (range)	68 (50-73)	67 (55-80)	0.186
Sex (male)	12 (80%)	24 (80%)	1.000
AAA diameter (mm)	57 (48-102)	55 (48-120)	0.430
Cholesterol (mg/dl), median (range)	240 (143-323)	199 (110-264)	0.002
LDL (mg/dl), median (range)	164.4 (79.2-218)	112.5 (47-218)	0.003
HDL (mg/dl), median	45.0 (36-68)	48.0 (29-75)	0.477

Український хірург-трансплантолог, академік НАМН України Олександр Никоненко у Відні та у рідному Запоріжжі

ми часто вели чи у Відні, чи в Києві, він розказував мені про експериментальні операції на тваринах із трансплантації печінки. Його мрія провести особисто таку операцію у людини так і не здійснилася...

З **Олександром Семеновичом Никоненком** ми розпочали не лише хірургічно-клінічну співпрацю, а й провели у 2015 році серйозні експериментальні розробки з нових молекул, що стосуються циклоспорину, а саме — циклофіліну А (результати надруковано в "European Journal Vascular Endovascular").

Сенсаційною стала перша пересадка язика у людини, яку провели мої колеги у Віденському університеті 19 липня 2003 року. Мені довелося підказати в цій операції, яка тривала 14 годин під керівництвом професора **Франца Ватцингера**, деякі тонкощі щодо ішемічно-реперфузійних ушкоджень під час і, тим більше, після трансплантації, що дало можливість успішно завершити першу в світі пересадку язика у людини!

Це моя перша поїздка
на запорізьку землю
з нагоди ювілею мого друга
Олександра Семеновича Никоненка.
На цих фотографіях
ми сидимо за святковим столом
за дружньою бесідою і піснею

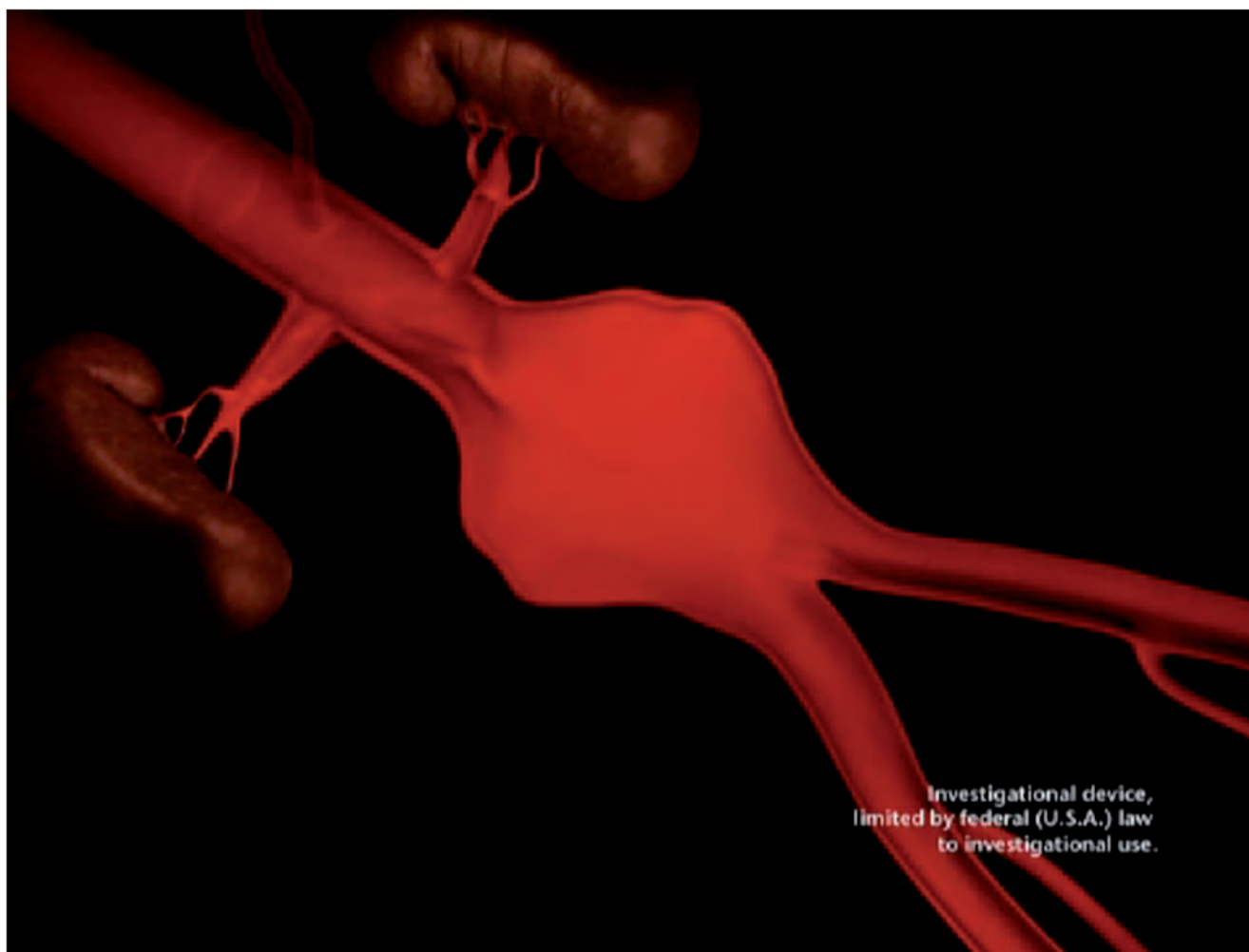

Сучасна судинна хірургія пройшла декілька “революцій”. Одну з них виконав український хірург з Харкова **Микола Володось**.

Історія, як майже завжди, випадкова. У 1991 році на базі Львівського і Віденського університетів проводився 2-й європейський інтенсивний курс із судинної хірургії у Львові.

Перший курс пройшов успішно у Відні в жовтні 1990 року. Тоді українських хірургів зустрів Президент Австрії **К. Вальдгайм**. Я представив президенту К. Вальдгайму українських хірургів в палаці імператриці Марії-Терезії. Серед учасників курсу був також хірург М. Володось зі своєю командою з Харкова.

Ігор Гук представляє Президенту Австрії К. Вальдгайму українських хірургів. Серед них — відомий український хірург М. Дрюк. Відень, 1990 р.

Видатний український хірург, професор М.Л. Володось (1934—2016), який уперше в світі запропонував ендovasкулярне стентування аневризми аорти. Харків, 1988 р.

Постер про 2-й Європейський інтенсивний курс із судинної хірургії у Львові, 1991 р., під час якого харківський професор М.Л. Володось доповів про багаторічний досвід ендovasкулярного лікування аневризми аорти

Його лекція приголомшила українських і зарубіжних колег, присутніх у залі. Мова йшла про ендovasкулярне стентування аневризми аорти. Ніхто в світі не міг тоді звітувати про такий багаторічний досвід.

А під час 2-го конгресу українсько-австрійських судинних хірургів у Львові в 1991 році, про що я вже писав, європейські хірурги вперше мали нагоду почути особистий звіт Миколи Володося і побачити ангіограми після ендovasкулярного лікування аневризми аорти.

Один із патентів М.Л. Володося щодо ендovasкулярного стентування аневризми аорти. 1984 р.

Перші хірургічні експериментальні розробки професора М.Л. Володося. Харків, 1995 р.
Фотографія з архіву М.Л. Володося

Микола Володось і Ігор Гук у Центрі ім. Г. Кірпи. Харків, 2010 р.

Для нас це був шок! Я відразу зрозумів, що ми маємо справу з геніальною ідеєю, яка може стати новим стандартом у хірургії аневризми аорти. Тоді ж я запросив професора Володося в наш Віденський медичний університет, де він розказав моїм учителям і колегам про свої піонерські операції.

Не всі одразу зрозуміли глибину його ідеї, а піонер “за залізною радянською завісою” — хірург Микола Володось — започаткував зі своєю харківською командою експериментальні розробки, які заклали основу сучасного ендovasкулярного методу лікування аневризм аорти. Ці розробки були завершені радянським патентом 22 травня 1984 року і застосовані вперше в 1985 році з діагнозом аневризми тазової (*iliac*) артерії. У 1987 році команда Володося успішно пролікувала жінку з посттравматичною аневризмою грудної аорти, і я особисто бачив у 1994 році ангіограми успішно завершеної імплантації стенту — першої у світовій історії судинної хірургії! Ця 84-річна жінка пережила “гібридну операцію”, яку я провів, використовуючи розробки М.Л. Володося. Таких пацієнтів сьогодні більше і більше на планеті, і всі вони врятовані завдяки ідеї Володося!

У 1994 році під час конгресу Світової федерації українських лікарських товариств (СФУЛТ) у Харкові я вперше відвідав Центр серцево-судинної хірургії МОЗ України, директором якого з 1992 року був професор М.Л. Володось. Потім я часто зустрічав

Миколу Леонтійовича на міжнародних конгресах, про що він так тепло згадував у своїй англійській бібліографії. Я намагався допомогти геніальному українському хірургові, коли Європейське товариство судинних хірургів висунуло М.Л. Володося в 2014 році на Нобелівську премію. У 2015 р. товариство запросило його стати своїм почесним членом.

Моя остання зустріч з М.Л. Володосем відбулася в Києві 30 грудня 2015 року: він приїхав на мою лекцію, і у нас була дуже тепла й щира розмова. Ми планували подальшу співпрацю — він був рецензентом одного з моїх судинних проектів, про який я йому дещо пояснював. Микола Леонтійович того ж вечора залишив Київ, цим разом — назавжди. 3 квітня 2016 року сумна звістка з Харкова шокувала весь хірургічно-судинний світ — раптово не стало Миколи Володося поміж нами. Весь академічний світ глибоко покловився світилові судинної хірургії. Найкращі слова пошани пролунали в статті шведського хірурга *М. Бйорка* в журналі “European Journal Vascular Endovascular Surgery”, 2016, під заголовком: “The Fall of a Giant Professor M.L. Volodos May 15, 1934 — April 3, 2016” (“Кончина видатного професора М.Л. Володося 15 травня 1934 р. — 3 квітня 2016 р.”). ■

З повагою,
Ваш Ігор Іванович Гук

ЗУСТРІЧ ПОКОЛІНЬ

Частина 4.

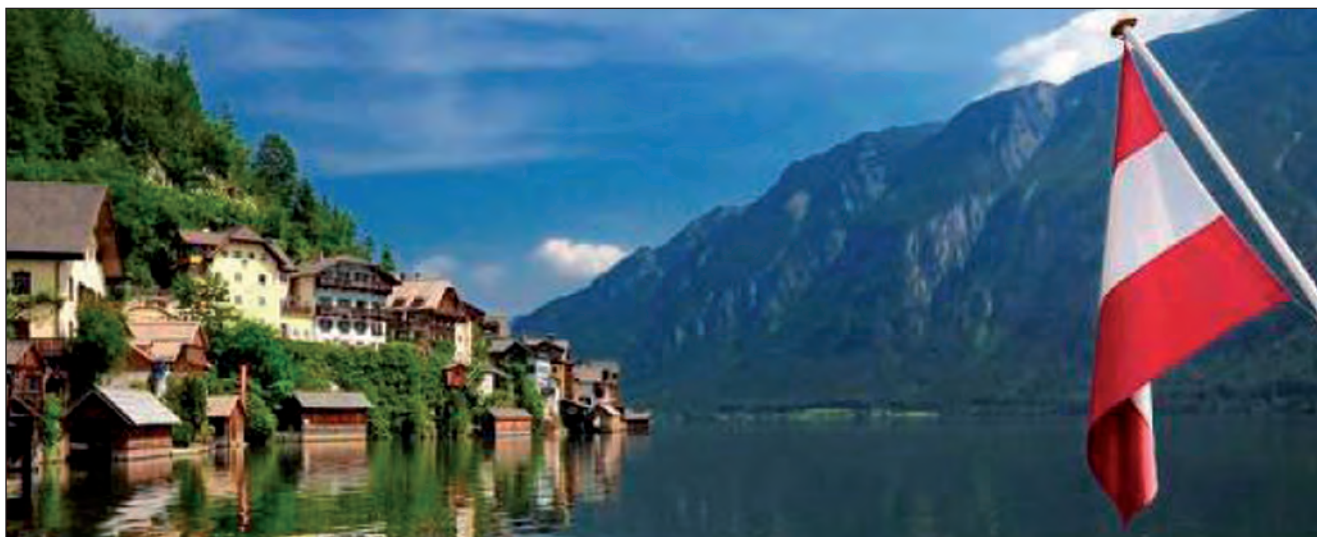
Австрійці на теренах України

Австрія почала налагоджувати контакти з Україною відразу після проголошення її незалежності 24 серпня 1991 року. Дипломатичні відносини між двома країнами були встановлені 24 січня 1992 року, у той же день консульство Австрії було перетворене в посольство. 3 квітня 1992 року Україна відкрила своє посольство у Відні.

Кілька штрихів до портрету австрійців

Австрія — визнаний символ європейської культури і європейської ментальності. Сторіччями ця країна була зразком рівня життя людей, високого ступеня розвитку економіки та різних видів мистецтв, архітектури й науки. На Австрію орієнтувалися найближчі сусіди, а сама країна часто відігравала важливу роль у світовій політиці.

То хто ж вони — такі успішні, щасливі австрійці і як їм удалося створити благополучну країну? Чим вони відрізняються від нас, українців?

1. Важливо підкреслити, що австрійці — не німці, хоча німецька мова і є офіційною у країні.
2. Австрійці дуже серйозно ставляться до формальностей і етикету. Тут у моді старосвітські гарні манери.
3. Австрійці понад усе поважають спортивні заняття. Батьки в Австрії ставлять дітей на лижі в зовсім юному віці — запис у місцеві гірськолижні школи ведеться вже з 4-х років. Найулюбленіші розваги австрійців — катання на лижах, походи в гори, плавання.
4. Австрійці — дуже працьовита нація. Рівень безробіття в країні рекордно низький. Більша частина населення працює по 9 годин і додатково затримується на роботі.
5. Передові суспільні погляди не заважають австрійцям залишатися дуже набожними людьми.
6. Чай австрійці не люблять через його дорожнечу. Набагато дешевше в Австрії кава, що тут уживається у величезних кількостях.
7. Пунктуальність — це не про австрійців. Запізнення навіть на ділову зустріч тут не вважається чимось жахливим, а спізнілі часто відбуваються жартом: “*Ми ж не в Німеччині!*”

Австрійці — люди консервативні, замкнуті, вони дуже цінують свій простір і неохоче пускають туди незнайомих людей. З незнайомцями вони привітні, і лише, коли подружаться, тоді можуть їм довіряти.

А щоб подружитися з австрійцем, потрібно багато часу. На запитання, як австрійці ставляться до іноземців, зокрема до українців, один із мешканців Відня при опитуванні відповів: *“Ми не чекаємо іноземців, в тому числі й українців, тому що наша не дуже велика країна і так переповнена приїжджими. Як ми ставимося до українців? Звичайно, краще, ніж до арабів. Українці більше європеїзовані й гарно інтегруються: учать мову, працюють”...*

Мистецтво й культура в Австрії мають велике значення. Насамперед австрійська музика й австрійські художники. Тут не так легко піддаються “германо-англійському” впливу. В Австрії шанують пам’ять про **Моцарта**. Портрети великого композитора можна купити буквально скрізь, а ім’я **Вольфганг** тепер дуже поширене при народженні і найменуванні дітей.

Особливо слід розповісти про культуру кавування. В Австрії молоді люди й люди літнього віку зустрічаються в кафе, беруть горнятко хорошої кави, спілкуються, філософствують, читають газети — і це з самого ранку до пізнього вечора.

Ділові люди ходять у кафе обідати, там знову зустрічаються після роботи. Мама з дітьми серед дня йде в кафе. Молодь зустрічається спочатку в кафе, а потім іде на диско. Люди похилого віку всідаються там затишно й дискутують про все на світі, вибираючи собі найкращу каву серед безлічі сортів, або просто випиваючи келих білого місцевого вина, розведеного водою, що притаманно віденцям. День без відвідування кафе — це загублений день для австрійців. Неквалітивно випити філіжанку кави в обідню перерву в одній з маленьких і затишних кав’ярень для більшості офісних працівників — життєва необхідність.

Багато українців сьогодні розглядають Австрію як варіант працевлаштування в одній із найстабільніших і благополучних держав ЄС. Зручне географічне розташування, розкішні природні умови, високий рівень життя приваблюють іноземців, в тому числі й українців, в Австрію. Відомості про принадну землю в центрі Європи знаходимо в старовинних документах.

А чи цікавила Україна (в минулому — Київська Русь) самих австрійців? Чи перебували австрійці на землі русинів у минулі часи? Огляньмося назад.

У давні часи....

X ст.

Торгівля між Руссю і містами середнього Дунаю відома ще з X століття. У літописах зустрічаються згадки про зв’язки між галицьким князем **Ярославом Осмомислом** (1153—1187) і австрійським цісарем **Гайнріхом Язомірготтом** (1156—1177).

1252 рік

Князь **Данило Галицький** прийняв пропозицію угорського короля **Бели IV** й одружив свого сина **Романа з Гертрудою** — племінницею **Фрідріха II**, останнього австрійського герцога з династії Бабенсбергів. Угорський король розраховував руками галицько-волинського князя завоювати Австрію для самого себе. Гертруда вважалася спадкоємицею австрійського престолу, що дало право Романові висловити претензії на Австрію. Урочиста церемонія того династичного шлюбу відбулася в замку Гімберг поблизу Відня. Так Роман Данилович став австрійським герцогом.

1594 рік

На Запорізькій Січі перебував австрійський дипломат **Еріх Лясота** (1550—1616). З 1585 року він служив при дворі австрійського імператора **Рудольфа II**. У 1594 році за дорученням імператора виїхав у Запорізьку Січ на о. Базавлук, щоб запросити козаків допомогти Австрії у боротьбі проти турок. Українські козаки, яких австрійські герцоги залучали до служби у своїх військах, були серйозною підмогою для Австрії у її боротьбі з турками в 30-літній війні. Лясота вів щоденник, у якому описав побут і суспільно-організаційний устрій козацтва. Щоденник містить цінні відомості про Україну. Вперше виданий німецькою мовою 1854 року. Помер Е. Лясота в 1611 році.

1847 — 1848 роки.

Губернатором Галичини був австрійський державний діяч граф **Франц Штадіон** (1806—1853), який суттєво сприяв перетворенню української етнографічної маси в націю. Прихильно ставився до Головної Руської Ради і підтримував галицьких українців в їхньому бажанні вживати українську мову в школах та адміністрації. Губернатор Ф. Штадіон виступав проти опозиції з боку поляків, які звинувачували його в розпалюванні україно-польської ворожнечі. Обороняв від нападок польських шовіністів українського церковного діяча **Григорія Шашкевича**.

Франц Штадіон

Випускник Віденської Академії мистецтв архітектор-австрієць **Юліус Гюхбергер** (1840 — 1905) працював у Львові директором будівельного управління. Створив у Львові проекти низки шкіл: Св. Анни (на розі вулиць Городецького, 28 і Леонтовича, 1876 р.),

Св. Марії Магдалини (вул. С. Бандери), ім. А. Міцкевича (вул. Театральна, 1893 р.).

Від 1793 р. центральну площу Львова прикрашають чотири фонтани із класичними статуями, автором яких є львівський скульптор австрійського походження **Вітвер Гартман**.

**Львів. Площа Ринок.
Один із фонтанів Гартмана — Нептун**

З Україною пов'язана доля й австрійських музикантів. Так, піаніст, диригент, композитор і педагог **Франц-Ксавер-Вольфганг Моцарт** (молодший син композитора В.-А. Моцарта) у 1808—09 і 1822—38 рр. жив і працював в Галичині. Тут він створив чимало симфонічних та вокально-симфонічних творів. У Львові Ф.-К.-В. Моцарт працював учителем музики, диригентом у театрі, організував і очолив музичне товариство святої Цецилії, хор та інститут співу.

**Композитор і музикант
Ф.-К.-В. Моцарт**

Протягом багатьох днів 1895 року у міському парку міста Києва відбувалися концерти віденського оркестру під керівництвом **Едуарда Вільгельма Штрауса** — одного з трьох синів відомого композитора Йогана Штрауса.

Рекламна афіша концертів Едуарда Штрауса

Але найбільш відомим австрійцем, щаслива і трагічна доля якого тісно пов'язана з Україною, був “Червоний князь України” **Вільгельм-Франц фон Габсбург-Лотрінген** (1895—1948). Він був виразником української ідеї, якому вдячні українці надали українське ім'я **Василь Вишиваний**. Писав поезії українською мовою. У 1921 р. видав збірку своїх українських віршів “Минають дні”. “Я почуваю себе українцем і тільки для добра України можу працювати”, — відповів він, відмовляючись від пропозиції гітлерівців допомагати запроваджувати в Україні їхній режим. Через це до закінчення Другої світової війни він перебував під наглядом гестапо. Але й совєцькі чекісти не залишили в спокої великого друга України. У вересні 1947 р. Василя Вишиваного у центрі Відня схопили агенти радянської служби “Смерш” і вивезли до Києва. Там його за багаторічну проукраїнську орієнтацію було засуджено радянським таємним трибуналом. У Лук'янівській в'язниці Василя Вишиваного отруїли 18 серпня 1948 р. на 53-му році життя.

2 липня 2000 р. в українській греко-католицькій церкві святої Варвари у Відні в урочистій обстановці було відкрито меморіальну дошку великому князю **Вільгельмові Габсбургу**.

СУЧАСНІСТЬ

Скажіть, які асоціації виникають у вас при слові “Відень”?

Звичайно ж, “віденська кава”, звичайно ж, “віденський бал”.

Віденська кава

А чи всі знають, що каву у Відні почав варити сполучений українець **Юрій Кульчицький** (1640—1694) — активний учасник оборони Відня 1683 року. У червні 1683 року турецька армія почала довготривалу облогу Відня. У місті настали голод і хвороби. Юрій Кульчицький запропонував передати лист герцогу Лотарингії **Карлові V** з проханням про допомогу. Переодягнувшись у турецького купця, Кульчицький разом з товаришем Михайловичем подався прямо в лігво ворога — османський табір. Попри низку пригод операція вдалася — допомогу було надано. 12 вересня 1683 року об'єднані війська Карла V і польського короля **Яна Собеського** розгромили турків.

Один із портретів Юрія Кульчицького

У нагороду міська рада Відня подарувала Юрієві Кульчицькому будинок у престижному районі Леопольдштадт і звільнила його компанію від податків на 20 років. Крім того, Кульчицькому дозволили взяти собі в нагороду частину захопленого трофейного майна, і він вибрав 300 мішків кави. У 1686 році Ю. Кульчицький відкрив першу у Відні кав'ярню під назвою “*Будинок під блакитною пляшкою*” (“of zur Blauen Flasche”) за адресою Домгассе, 6. Каву готували за його рецептом. Господар у турецькому одязі сам обслуговував відвідувачів. Спочатку він пропонував віденцям чорну турецьку каву без цукру. Але така кавка не дуже подобалася віденцям, і Кульчицький почав експериментувати — спочатку додав цукру, потім молока. Така кавка сподобалася віденцям, і згодом її почали називати “*віденська кавка*”.

Помер Юрій Кульчицький 20 лютого 1694 року від туберкульозу і був похований з почестями на центральному цвинтарі Відня біля собору Св. Стефана. У 1862 році іменем Кульчицького була названа одна з вулиць Відня, а 12 вересня 1865 року у річницю перемоги над турками під Віднем на цій вулиці йому встановлено пам'ятник.

Пам'ятник Юрію Кульчицькому у Відні

Віденський бал

Як відомо, Віденський бал відбувається в багатьох столицях світу: Відні, Празі, Нью-Йорку, Римі, Токіо, Брюсселі, Гонконзі та ін. Сценарій проведення балу не змінювався майже сто років. Його завжди відкривають дебютанти. Від усіх учасників та гостей суворо

вимагають дотримуватися дрес-коду: довга вечірня сукня для жінок і чорний фрак з білим метеликом для чоловіків.

Австрійці готуються до Віденського балу заздалегідь. Віденський бал традиційно відбувається в новорічну ніч й неодмінно у Віденській опері. Щоб прикрасити оперний зал, в Австрію з Еквадору привозять понад 60 тисяч троянд. Кількість учасників — близько 5 тисяч чоловік. Звучать вальси *Штрауса* й *Легара*, а також музика віденських класиків *Моцарта*, *Бетховена* й *Гайдна*. Віденський бал має таке ж значення, як і державний прийом, — його завжди відвідує президент Австрії.

Загляньмо на Віденські бали у Києві

2005 рік, 21 жовтня

У жовтні 2005 року в Національній опері України відбувся ініційований посольством Австрії в Україні перший Віденський бал, для учасників якого грав Луганський симфонічний оркестр під орудою австрійця *Курта Шміда*.

2006 рік, 30 листопада

У Національній опері України відбулася одна з найголовніших світських подій року — Віденський бал. Спеціально для проведення цього заходу в партері Опері демонтували всі крісла й обладнали

Диригент Луганського симфонічного оркестру Курт Шмід

спеціальну паркетну танцпідлогу площею понад 900 кв. м. Пишне дійство традиційно відкрили полонезом.

2014 рік, 1 грудня

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка запропонував студентам провідних вищих навчальних закладів столиці України взяти участь у “Благодійному Віденському балі на підтримку бійців АТО” і тим самим підтримати своїх однокурсників-добровольців та випускників Військового інституту КНУ ім. Тараса Шевченка, які тоді перебували в зоні проведення АТО.

2017 рік, 30 березня

Стало відомо, що в українській столиці за підтримки та участі культурних діячів Австрії й України відбувся знаменитий Віденський бал, який став найбільш очікуваним світським раутом столичного бомонду. Дипломати, міністри, політики, бізнесмени, дами у вечірніх туалетах і кавалери в елегантних смокінгах — усе це Віденський бал.

Але крім віденської кави і віденських балів Україну з Австрією поєднують і більш серйозні зв'язки.

Австрія однією з перших країн Заходу у вересні 1991 року визнала українську незалежність. Починаючи від 1991 року, дві держави підписали численні угоди про співробітництво у митних справах, галузі освіти, науки й культури, банківській справі та в інших галузях економіки.

Відповідно до Угоди про науково-технічне співробітництво між Україною та Австрією від 6 червня 2003 року виконувалися численні спільні українсько-австрійські науково-дослідні проекти. 18 січня 2017 року Австрія оголосила про фінансування нової ініціативи ПРООН для активізації місцевого розвитку у Чернівецькій та Одеській областях. Загальний бюджет проекту, профінансований Агентством розвитку Австрії, становить 500 тис. євро.

Плідно розвивається співробітництво між Національною академією наук України та Австрійською академією наук. Ці наукові установи співпрацюють в

Зал Австрійської бібліотеки в Національній бібліотеці ім. В.І. Вернадського

рамках 23-х спільних проектів у галузі математики, фізики, інформатики, астрономії, матеріалознавства, енергетики та економіки.

Наприкінці 1980-х років за ініціативи Федерального міністерства європейських та закордонних справ Австрії виник проект “Австрійські бібліотеки за кордоном”. Так була створена Австрійська бібліотека у Національній бібліотеці України ім. В.І. Вернадського. Формування фонду Австрійської бібліотеки здійснюється шляхом замовлення літератури через Федеральне міністерство європейських та закордонних справ Австрії. Завдяки цьому бібліотека отримує близько 80 % нових, найбільш актуальних надходжень австрійських видавництв. Фонд Австрійської бібліотеки містить 13 466 одиниць зберігання. Особливою популярністю користується література універсального змісту: довідкова та методична, бібліографічні покажчики, путівники, адресні книги та інше. Крім видань німецькою та іншими європейськими мовами, важливе місце у бібліотечній колекції займають наукові дослідження, переклади та видання, що з'явилися за останні 20 років в Україні.

Розповідаючи про австрійських та українських діячів, котрі плідно і самовіддано працювали для блага обох країн, ми з великою подякою відзначаємо і віденського хірурга-трансплантолога українського походження **Ігоря Івановича Гука**. Завдяки його золотим рукам і професійним знанням було врятовано здоров'я, а отже, і життя, десяткам тисяч пацієнтів.

Ігор Іванович не забуває про своє українське коріння і робить велику благородну справу, допомагаючи своїй першій Батьківщині. Як сказав про нього його друг **Міхаель Венінгер**, Ігор Іванович є будівничим мосту між Австрією та Україною. Тож подякуймо долі, що такі будівничі є, і побажаймо Ігореві Івановичу наснаги, здоров'я і довгих плідних років життя!

Будуймо мости між державами і нехай вони будуть міцними й довговічними! ■

Євгенія Рябченко

редактор науково-популярного журналу НАН України і ГАО НАН України “Світогляд”